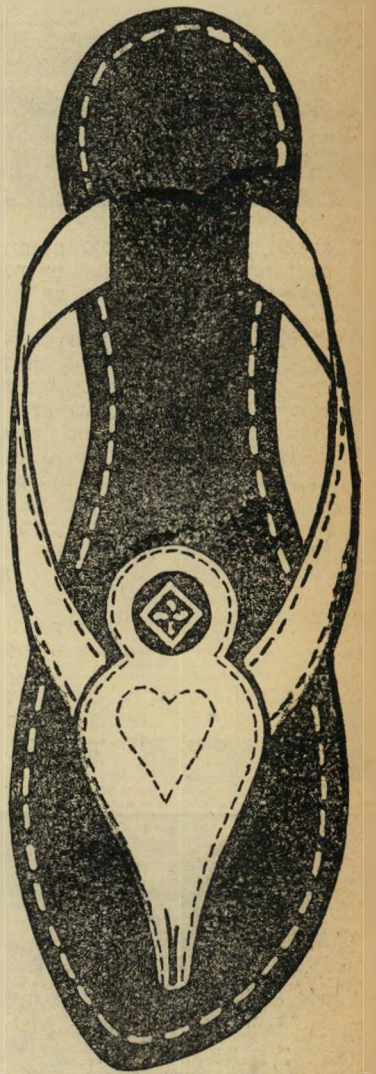

הדואגמאות האורייניות

ת"א, רח' דיזנגוף 185
(ע"י קולנע „ארמון-דוד“)

חג השבועות

התחלת הקיץ והחופשות הנצח את ימי-החג, החפץ והטיולים, בעזרת מצלמה חדישה מפותו ברנר • מבחר מצלמות גדול, סרטים שחור לבן וצבעוניים • כל המצלם מעשיר את חייו

פוטו-ברנר
חיפה, רחוב החלוק 31

איטב האיתנים לקפריסין-פלתורם

ביקורת

ארבעה מי יודע?

4 פנים בספרות העברית בת ימינו (מאת דן מירון, הוצאת שוקן). המבקר דן מירון אינו, על אף גילו הצעיר (29), פנים חדשות. כבר בספרו על הזו, ובמסות שלו בכתיבתו, ביצר לעצמו מירון מעמד מכובד בתחום הביקורת העברית. היובש הלמדני שלו אינו מסחה לבינוניות מנופחת, כפי שקורה לא פעם בחוגים אקאדמיים. הצורה הרצינית משמשת במאמרי מירון ביטוי הולם לתוכן רציני.

לכן לא מעטים מבין הקוראים של הספיר העברית ציפו להופעת מחקרו החדש, שירחיב את יריעת-יצירתו מעבר לספרו הראשון על הזו (אם לא לזכור את קובץ שיריו יוצא-הדופן, שהיה חטאת הנעורים שלו).

4 פנים דן בשיריהם של אלתרמן ורטוש ובפרוזה של יזהר ושמיר. אך, למעשה, הכינוי "4 פנים" מטעה במקצת. לפחות פני משה שמיר משתקפים בראי של מירון רק רגע חטוף, והתמונה המתקבלת מהם אינה מתמיהה כלל. בעמודים המעטים ה"מוקדשים לשמיר, בולט יחס של זילזול מצד מירון. ממילא אין גם כל יחס בין יכולת העמקה של המבקר ובין הרירות, המתגלה אצל הסופר, שהוא כותב עליו.

כמורד עיר היונה. שלושת הפנים האחרים של המחקר — מאלתרמן ועד יזהר — רציניים ומעניינים הרבה יותר. מירון רואה את אלתרמן כאחד המשריירים החשובים ביותר, שעיצבו את פני הספרות העברית החדשה. במרכז יצירתו מועמדים שירי כוכבים בחוף ושמחת עניים, שבהם בולטים בתים כ"כ עוד אור בחלון והדך שקופה היא / מתייץ יבואו אותך להכיר / ויישבו דוממים ושחורי משקפיים, / בלי צחוק ובלי רעש לאורך הקיר" או "ותאמר השמחה: לא כי בא משחיתך, / לא כי בא לך יום אחרון, / לא פקדתי ביתך, לא זרכתי גיתך, / רק אלך עם נשאי-הארון".

ואילו בעיר היונה רואה מירון ירידה תלולה ביכולתו של אלתרמן, המשועבדת עתה כולה לרפואי האידיאולוגיה הציונית החילונית. כדבריו, "עיר היונה אינה אלא המשך של הטור השביעי. היא מפתחת ב"עקיבות את ההנחות הפנימיות שבשירי ה"טור ומנסה לחלצן מן הטריביאליות שבהן דקקות למאורע התכוף על-מנת להכתיין בכתר הרצינות של הסיכום... ההיסטוריה טי הנכבד... קשה גם לא לחוש... ש"אלתרמן מפליג (בעיר היונה) אל מחוץ לתחומי כישורו הפיוטי. נתן אלתרמן הגיע, כנראה, לתקופה שבה אין הוא יכול לתתר על המשית והדגלים...".

הבורד הגאה. אם לגבי שירי אלתרמן מסכם מירון — אולי רק ביתר עמקות — את הראייה הביקורתית הרגילה, הרוחחת בספרות הישראלית, מחולל הוא מיפנה זה בגישה לשירת יונתן רטוש. לפני מירון הסתפקו המבקרים בדרך-כלל בדיוברים שיגרתיים על הכנעניות של רטוש, על ה"קמאויות" שלו ועל היופי האסתטי המזוקק ורחייהמנייות של חופה שחורה. בצד הש"גות כלליות אלו, הנכונות למדי בפני עצמן, נותר מירון בידי הקורא מפתחות ממשיים להבנת הדמות הבודדת והגאה, הניצבת ב"מרכז יצירת המשורר.

מירון מדבר על "הכרותו הגאה והטראגית של האדם החי בעולם עזוב זה של גרמים שמימיים צונחים וכבים, ואין לו איון וריבון" — הכרזה המגולמת בדברי המשורר: "לא אב ולא ריבון אני ריבון / ואב, / זורח במתייעב, קובע מזלותי / — אברך ויתגדל / וגוש אפל צנח / תוך נפוצות זיקים לנהר-דינור כבה".

הצבר כמספר. החטיבה האחרונה היקרתית בספר מעלה לפני הקורא את יצירת ס. יזהר מאפרים חזור לאספסת עד ימי צאגה. מירון מבליט הן את סגולותיו הי מעולות של יזהר כמספר, הן את המיגב לות ההברתיות והאינטלקטואליות של הני בור שלו.

קודם שהסיפור היהורי הוא עדין, מורכב ורבאפשרויות בסגנונו ובאופן הראייה שלו, נשאר הגיבור היהורי תמיד על אותו דרגתודעה.

מירון פותח את עיונו ביצירת יזהר ב"מלים: "עובדה רבת משמעות היא: יצירתי תיו של ס. יזהר — ההישג הודאי וה מעניין ביותר (אם לא ההישג הודאי יה

ספרים

מעניין היחיד, שהושג עד כה ביצירתם של המספרים בני הארץ — היא (וצ"ל, כנראה, "הן") חטיבת סיפור, שניתן לתארה כמגובלת וכמזומצמת בטיבה". מיגבלה זו של הגיבור הצברי העדין ופשוטה-הליכות, שנותן למנהיגו "לחשוב בעדו", אינה מונעת את מירון מלחקור ב"פירוט את גילגולי הגיבורים היהודיים ב"משך עשרים וחמש שנות יצירה, תוך חי שוף הריקמה הפנימית של נפשם והלר מותיהם.

מקור

הבעל המתוכר

סמירה (מאת עטאלה מנצור) יופיע ב"עברית רק בעוד חודשים מספר. המקור הערבי יצא לשוק החדש. "אני מוכן להישבע שכתבת סיפור אהבה על צעיר ערבי ובחורה יהודיה" אומרים לעטאלה מנצור בריו, על סמירה. כי לפי ההגיון, אפשר היה לצפות ממנו, שבכותבו רומן יספר פרק מתוך עלילת חייו שלו. חיים שהחלו לפני 28 שנים בכפר גיש (גוש חלב) הגלילי, נמשכו בבית-הספר ה"יסודי במקום, ומשם בבית-הספר התיכון

סופר מנצור מה קרה בכרם?

בכפר מוכתארה שבלבנון בימי מלחמת תש"ה. הוא חזר ארצה — כמסתנן — ויצא לקיבוץ שער-העמקים עם הקבוצה הראשונה של ערבים שניסתה מפ"ם ל"ארגן.

עטאלה הצטרף לקיבוץ לא מתוך מניעים אידיאולוגיים, כי אם מחוסר ברירה, עקב פטירת אמו ונישואי אביו מחדש. במשך שנה עבד בבניין ולמד עברית, לאחר-מכן מורה לעברית בכפרו. תלמידותיו: "הכי תה הראשונה בהיסטוריה של גיש, של בנות ערביות שבאו בערב למועדון ללמוד עברית מרצונן הטוב".

יום אחד ישב עטאלה משועמם במסעדה שליך כביש סאסא. שיר סנטימנטלי ברדיו הוכיר לו ידידה שהכיר בזמן שהותו ב"קיבוץ, והוא החליט לכתוב לה מכתב. הוא ביקש נייר מבעל המסעדה אך זה לא נתן את הנייר עד שעטאלה נשבע כי הוא מת כוון לכתוב ל"בן-גוריון.

עטאלה, שגדל כנער נוצרי דתי, לא ידע כיצד יצא תוצאה. השבועה. לכן כתב מכתב ל"בן-גוריון. התוצאה: הזמנה לביקור בשדה בוקר, ופגישה ראשונה אחרי קום המדינה של ערבי עם דויד בן-גוריון. אבל פגישה זו יצרה בעיה קטנה למדריך הצעיר בנוער העובד: משה מוסיגנון איש קיבוץ נען, שערך את במעלה. סירב אפילו לקרוא את דבריו על הפגישה עם בן-גוריון. אם כתבת טובות, זה ירגיז את אנשי אחדות העבודה. את רעות, תרגיז את אנשי מפא"י, אמר. הוא הציע לעטאלה לפרסם את דבריו במקום אחר.

עטאלה, בדומה לכל בני הנוער הערבי בארץ, הכיר רק עתון אחד המוכן לפרסם הכל. הוא הגיע עם רשימתו אל העולם הזה. אחרי פירסום הרשימה (הראשונה שקיבל תמורתה תשלום) החל עטאלה מנצור, ש"פירסם קודם לכן בעל המשמר ובבמעלה, לחשוב על קריירה עתונאית. בשנת 1957 נתקבל ככתב העולם הזה ובסוף 1958 עבר להארץ.

ארוחה בפירנצה. את הרעיון לכתיבת סמירה קיבל מנצור בפירנצה, בוועידה לתרבות ים-תיכונית. בארוחת-ערב חגיגית הזדמן לי לשבת ליד שולחן אחד עם צלאח סמיתיה, נציגו של העתון לאוריינט הלבנורני. הוא ניסה לדבר אלי בצרפתית, עניתי לו בערבית, ואמרתי לו את שמי וכי אני מישראל. הוא נשאר אדיב, עד ששמע כי אני ערבי. תחילה סבר כי אני מספר לו בדיחה, אחר כך עבר להשערה כי אני יהודי שעלה מארץ ערבית. כשהזכרתי לו כי ישנם ערבים בישראל, אמר: לא ערבים, יש בוגדים בערבים!"

תחילה רצה עטאלה לכתוב ספר סניגוריה על ערביי פלסטין שנשארו בישראל. אבל הוא חשש כי יעבוד לשווא, וכי לא ימצא לו מוציא-לאור. הוא החליט לנסות כוחו בספרות יפה, על אף שהיה מצוייד בנסיון מועט (שני סיפורים קצרים שהתפרסמו ב"קטת ובהארץ).

הרומן מספר על נער רועים, הרואה את בת כפרו סמירה מתפרעת עם שכנה, עלי, בכרמים. בראות זוג בני ה"12 את הנער הרועה ריאד, הם נפרדים בהפונן מעורר-חש. ריאד אינו יודע אם המגע האינטימי נעשה בהסכמת הנערה, או שהנער התנפל עליה. אבל עצם העובדה שריאד ראה את הנערה במצב חשוד, יוצר ביניהם יחסים ש"נים מיחסם אל כל אדם אחר בכפר. ידו של ריאד, המבחין במבטי חברו, מיעץ לאביו, בבוא העת, לחתן את בנו עם סמירה. אבי ריאד מקבל את העצה וכופה על בנו נישואים עם הנערה. ריאד אינו יכול להתנגד, על אף חשדותיו כי לא יהיה הגבר הראשון בחיי אשתו. ריאד וסמירה מתחננים.

כעבור כמה ימים, מנסה הגבר לפזר את חשדותיו. סמירה מגדה לו כי היתה יוצאת עם עלי לכרם לאכול ענבים. הבעל הנפגע עוזב את מיטת אשתו, חוזר לעבודתו ב"חיפה, בה משתוללים הקרבות. כעבור זמן מה מנסה ריאד לעזוב את חיפה ולהימלט מפני סכנת המלחמה, אבל אחד מבני כפרו, הרוצה להיות מוכר עלידי הועד הערבי המנהל את הקרבות נגד היהודים, אוסר עליו זאת.

ריאד, שביתו ומשפחתו אינם בחיפה, מס"תסכך עם הועד הערבי, ובאותו ערב נכ"בשנת חיפה עלידי כוחות עבריים. ריאד בורח עם הבורחים.

סמירה נשארה. יום אחד בא בן הכפר, שניסה לארגן את הכוחות הערביים בחיפה, כדי לחזור על פעולתו בכפר. תושבי הכפר אינם ששים לקבל את מרותו, והוא מגלה כי אסר את ריאד, על שהעז להתנגד לו. סמירה שומעת זאת ומפילה. בני הכפר נחלקים לשני מחנות יריבים, ואז כובשים הישראלים גם את הכפר ויוצרים גבול בין הבעל, היושב בבית-סוהר לבנוני, לבין אשתו שהפכה לאורחית יש"ראלית.

בעבודתה במסיק זיתים בקיבוץ, היא רואה את הדסה מתנשקת בפומבי עם חיים, פוגשת לאחר מכן את שרה, המרצה בפניה על זכויות האשה על גופה. סמירה מסרבת לשמוע על חופש זה, דוחה את הרעיון שהיא רשאית לבגוד בבעלה הנעדר. היא חוזרת הביתה, שומעת מפי מסתננים כי בעלה יצא מבית-הסוהר והתחתן בפעם שניה. "אלי", היא מייבבת בכאב, "איזה פשע עשיתי? למה זנת אותי?"

סמירה, לדברי מנצור, הינה הערבים ש"נשארו בישראל. ריאד מסמל את הפליטים שנכנעו לחולשתם, התחברו עם ערביי האר"צות השכנות והתחתנו עמם. ערביי ישראל, שנשארו בביתם, מגודים ונלחצים למצב של יאוש, בו אינם יודעים מה פשע עשו. "אני בטוח שכל קוראי יבינו את הרמ"זים שלי", אומר עטאלה, "אבל לא איכפת לי אם יבינו שאני רק קורא למחשבה על זכות האשה על גופה. החברה הערבית לא תוכל להתקדם כשמחציתה אינה, למעשה, יותר ממעבדות ליצור ילדים. גם אם לא יבינו הכל, ייאר הרומן טוב כי מחשבה רצינואלית בתחום אחד מביאה למחשבות בתחומים אחרים. אנו זקוקים מאד לזאת."